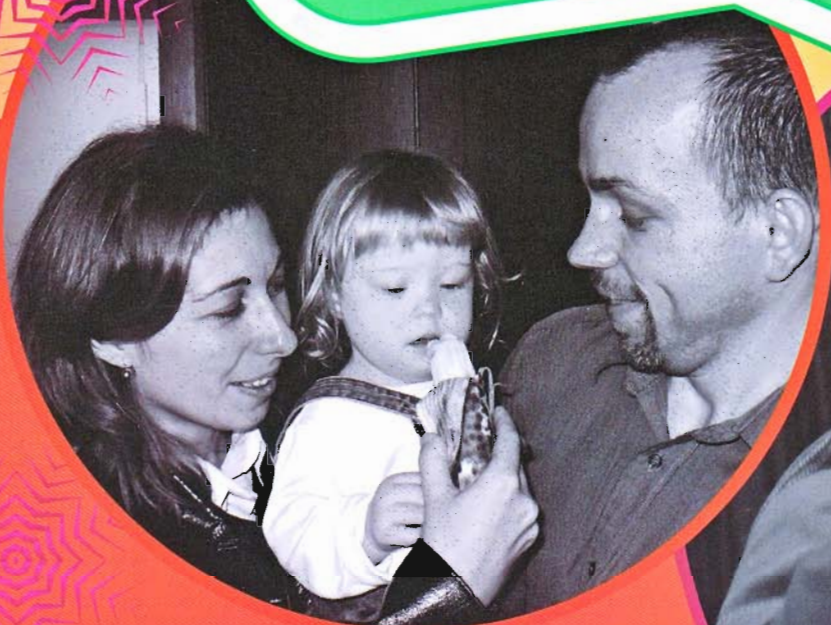

INFORMÁCIE ZPMP v SR

5-6 / 2013

Združenie na pomoc ľuďom
s mentálnym postihnutím v SR

20. ročník
časopisu

téma čísla:
Včasná starostlivosť

1

Obsah

Téma čísla: Včasná starostlivosť / I. časť

- 2 – 4 • Včasná intervencia – hlavné koncepčné zámery / Viera Záhorcová
- 5 – 7 • Podpora reziliencie rodín s dieťaťom so zdravotným postihnutím v rámci včasnej intervencie / Silvia Šaškovičová
- 8 – 11 • Včasná intervencia z pohľadu pediatra a sociálneho pracovníka / Mária Šustrová, Zuzana Krchňavá
- 12 – 14 • Včasná intervencia – súčasná prax v SR, európske modely a trendy / Mária Orgonášová

Farby života

- 15 – 19 • Liečivé územie pre dušu i telo / Rozhovor s prof. Jaroslavou Šickovou-Fabrici / Adriena Pekárová
- 20 • Tkanie – cesta ku komunikácii / Jana Mareková, PSC Impulz Bratislava
- 21 • Snoezelen day / Zuzana Jurčová, DSS Giraltovce
- 22 • Výtvarný salón ZPMP 2013

Téma čísla: Včasná starostlivosť / II. časť

- 23 – 24 • Sociálne aspekty včasnej intervencie – ako môže rodine pomáhať sociálny pracovník? / Terézia Semaňáková
- 25 – 26 • Pohľad fyziatra na včasnú diagnostiku a liečbu porúch psycho-motorického vývinu / Eva Litvínová
- 27 – 28 • Denné detské sanatórium, Kežmarok – príklad dobrej praxe / Terézia Semaňáková

Deinštitucionalizácia

- 29 – 31 • Odkiaľ a kam v procese deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb v SR / Oľga Reptová

Regióny

- 32 • Spoločne za prijatie (nielen) v Petržalke / Elena Bakošová
- 33 • 8. ročník Olympiády Domova sociálnych služieb Náš dom

Projekty ZPMP v SR

- 34 • Ľudské práva a zodpovednosť za vlastné konanie
- Valné zhromaždenie ZPMP v SR
- 35 • Deň otvorených dverí v Zariadení podporovaného bývania / Lucia Takáčová
- Projekt Sme dospelí, zvládneme to! sa končí / Jana Zámečníková

Podakovanie

- 36 • Podakovanie spolupracovníkom a dobrovoľníkom

Odkiaľ a kam v procese deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb v SR

MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA V BANSKEJ BYSTRICI, 16. OKTÓBER 2013

V rámci projektu *Podpora integrácie inštitucionalizovaných klientov do lokálnych komún na príklade pilotného územia*, ktorý realizuje MESA 10 v spolupráci s partnermi – Banskobystrickým samosprávnym krajom a Nórskou univerzitou pre vedu a výskum v Trondheime (NTNU Samfunnsforskning AS – nezávislý výskumný inštitút univerzity NTNU, Nórsko), sa 16. októbra uskutočnila v priestoroch Radnice Banskej Bystrice vstupná konferencia s medzinárodnou účasťou *Odkiaľ a kam v procese deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb v SR*. Konferencia mala hlavný cieľ informovať o procese DI na Slovensku a jeho význame, a tiež niekoľko čiastkových cieľov:

- motivovať hlavných aktérov procesu DI a verejnosť k podpore procesu,
- motivovať najširšiu verejnosť k akceptácii občanov so zdravotným postihnutím a podpore integrácie,
- prezentovať skúsenosti z Nórska,
- prezentovať príklady dobrej praxe a osobné príbehy.

Na konferencii sa zúčastnilo takmer 140 účastníkov z celého Slovenska. Najpočetnejšie zastúpenie mal Banskobystrický kraj. Medzi účastníkmi bol zástupca MPSVR SR, zástupcovia partnera z BBSK, zástupkyňa ZMOS-u, zástupcovia miest a obcí, FSR, MVO, riaditelia a zamestnanci DSS, experti a napokon aj značný počet klientov z DSS a klientov integrovaných do komunitných služieb v Banskej Bystrici a Lučenci. Nechýbali ani študentky sociálnej práce a médiá. Medzinárodnú účasť zastupoval profesor Jan Tøssebro z Nórskej univerzity pre vedu a výskum z Trondheimu.

Program konferencie bol zostavený tak, aby poskytol najaktuálnejšie informácie o stave procesu DI v sociálnych službách na národnej úrovni – od legislatívy až po víziu – v konfrontácii so skúsenosťami z Nórska (program aj s jednotlivými prezentáciami nájdete na webovej stránke www.mesa10.org).

Koordinátorka projektu a moderátorka konferencie **Olga Reptová** na úvod uviedla stručne, čo DI pre realizačný tím projektu znamená. Povedala, že „je pred nami veľká

reforma, jej náročnosť nevieme vyčíslit ani finančne ani časovo. Reformy však nie sú len o peniazoch a čase, ale najmä o zmene v kvalite života ľudí. A obsah programu konferencie nám má pomôcť zorientovať sa v tomto procese DI a možno aj zodpovedať na otázku v názve konferencie. Teda podme skúmať odkiaľ a kam v procese DI v SR“.

Soňa Holúbková z Rady pre poradenstvo v sociálnej práci začala svoju prezentáciu veľmi sugestívne. Vyzvala účastníkov, aby zdvihli ruku tí, ktorí proces DI podporujú. Výsledok bol cca jedna šestina účastníkov. Nie veľa, ale predsa istý počet. Potom už hovorila o tom, čo znamená DI. Teda, že ide o politický a sociálny proces postupnej zmeny od inštitucionálnej starostlivosti a iných segregačných zariadení k nezávislému životu s podpornými službami v komunite.

Zástupca MPSVR SR **Miroslav Cangár** predstavil medzinárodné východiská DI v SR od Všeobecnej deklarácie ľudských práv až po Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (OZP), ktorý naša republika ratifikovala ešte v roku 2010. Z uvedeného dokumentu vyplýva povinnosť zabezpečiť OZP možnosť voľby miesta pobytu, ako aj to, kde a s kým budú žiť, aby mali prístup k celému spektru podporných služieb, ktoré sú nevyhnutné pre nezávislý život v spoločnosti a pre začlenenie sa do nej a zabraňujú izolácii a segregácii. Predstavil tiež 10 spoločných zásad pre transformáciu a DI, definíciu inštitúcie a poukázal na znaky inštitucionálnej kultúry. Priblížil základné rozdiely medzi inštitucionálnou a komunitnou starostlivosťou. Dôležitou časťou prezentácie bola časť o základných dôvodoch DI v SR, ktoré vyplývajú tak z medzinárodných dohovorov, ako aj zo skúseností domácej praxe a zo zahraničia s dôrazom na rozvoj komunitných služieb. Tie majú vyšší potenciál mobilizovať miestne a regionálne technické i ľudské zdroje na kvalitné poskytovanie služieb a ktoré pracujú komplexne pri napĺňaní individuálnych potrieb klientov. Predstavil základný cieľ DI v SR, ako aj krátkodobé a dlhodobé ciele a opatrenia stratégie DI.

deinštitucionalizácia

Záver vyčerpávajúcej a komplexne spracovanej prezentácie o DI v SR na národnej úrovni venoval vízií procesu, ktorá má ambíciu v podpore a presadzovaní DI prostredníctvom nového programovacieho obdobia čerpaním štrukturálnych fondov obdobia 2014 – 2020 a tiež v reforme patrovníctva.

Zástupcovia Banskobystrického samosprávneho kraja **Pavel Červienka** a **Tatiana Králiková** hovorili o procese DI na regionálnej úrovni. V čom pokročili a čo ich prekvapilo pri náročnom procese od roku 2005 až po súčasnosť. Nachádzajú sa už vo štvrtej etape procesu, ktorá predstavuje pre nich významný medzník. Spracovali a predložili dva projektové zámery DI na získanie NFP cez ROP na celkovo 14 stavebných objektov, z toho 11 obytných v celkovej výške 4,3 mil. eur. Zámery sa týkajú DSS Slatinka Lučenec a DSS Ladomerská Vieska, prechodu z kaštieľov do komunitných služieb podporovaného bývania. A čo ich prekvapilo alebo zmenilo ich cestu v procese DI? Finančná kríza, nedostatok verejných zdrojov na realizáciu koncepčných zámerov kraja a nutnosť racionalizácie zariadení sociálnych služieb a nedostatok vhodných malokapacitných objektov vo vlastníctve kraja pre realizáciu DI.

V ďalších dvoch prezentáciách predstavili zástupkyne dvoch zariadení DSS, a to **Denisa Nincová** a **Miroslava Urbíliková** proces DI v DSS Slatinka Lučenec a v DSS Ladomerská Vieska.

Starostlivosť v obidvoch zariadeniach bola situovaná do kaštieľov, z nich je kaštieľ v Slatinke už uzatvorený a na predaj a klienti boli presťahovaní do menších objektov. Celý proces DI však bude ukončený až po realizácii projektu, ktorý by mal byť podporený finančne z ROP. Ciele projektu DSS Slatinka sú plne v súlade s prvkami procesu DI v SR, a to zvýšiť kvalitu poskytovaných služieb v zariadení, zrekonštruovať objekty, v ktorých sa poskytujú sociálne služby tak, aby spĺňali štandardy kvality a boli debarierizované; účelovo vybaviť objekty, v ktorých sa poskytujú sociálne služby a vytvoriť priestor na vznik nových komunitných sociálnych služieb. O tom, že to v DSS myslia s procesom DI vážne, sa účastníci konferencie presvedčili aj v časti prezentácie osobných príbehov, ktoré porozprávali Angelika a Roman. Obidvaja začínajú bývať a žiť samostatne a nezávisle. Zaujímavou časťou v tejto prezentácii bola zmienka o dobrej spolupráci s MsÚ v Lučenci, ako aj spolupráca a podpora dlhoročných podporovateľov a spolupracovníkov z Platformy za DI *Z domova domov*. Výstupy, ktoré očakávajú pri procese DI, a to zníženie celoročných pobytových sociálnych služieb,

zvýšenie sociálnych služieb poskytovaných ambulantnou formou a poskytovanie nových služieb včasnej intervencie, rehabilitačného centra a podpory samostatného bývania, dali jasnú odpoveď na otázku, z názvu konferencie *Odkiaľ a kam v procese DI v SR*.

Pri predstavení druhého zariadenia DSS, ktoré je zaradené do programu DI, a to Ladomerskej Viesky sa účastníci dozvedeli, prečo sa uskutočňuje DI v tomto zariadení, aká je predstava DSS po transformácii, či DI, ale aj želaný výsledok.

Pohľad na reformu DI z pohľadu ZMOS-u predstavila **Božena Kováčová**, predsedníčka sekcie sociálnych vecí. Zamerala sa predovšetkým na komunitnú prácu, ktorá podľa nej je významným prvkom procesu DI a zapája do riešenia problémov, do rozhodovania a života komunity jej klientov aj miestne organizácie a inštitúcie, dáva možnosti ľuďom ovplyvniť to, čo sa s nimi deje. V prezentácii vyslovila aj otázku, či klienti presťahovaní zo zariadení do komunity, kde sú si klienti a komunita vzájomne cudzí, nezostanú opustenejší. A dala si aj sama odpoveď či otázku, že toto má vyriešiť proces DI v SR. V závere svojho vystúpenia vyzvala všetkých aktérov procesu DI ku komunitnej práci. Skúsenosti z procesu DI v Nórsku prezentoval profesor sociálnej práce z Nórskej univerzity pre vedu a výskum a technológie v Trondheime **Jan Tøssebro**. Hovoril o pozadí procesu DI, o diskusii o procese zo 60. rokov, ktorá pomenovala a odkryla základné problémy. Najmä skutočnosť, že je nevyhnutné odísť z inštitúcií do komunitných služieb, čo sa javilo lacnejšie. Trend o zavedení DI v Nórsku začal v 60. rokoch, ale plný prechod ku komunitnej starostlivosti sa uskutočnil až v rokoch 1991 – 1995. Vtedy boli zatvorené inštitúcie a klienti prešli do zdravotníckych zariadení na regionálnej úrovni a zodpovednosť prevzala miestna úroveň samosprávy. Rozdelil proces DI do dvoch vln. Prvá sa uskutočnila v rokoch 1960 – 1970 a obsahovala najmä ideológiu a normalizáciu procesu, druhá vlna v rokoch 1991 – 1995 bola nielen o zatváraní inštitúcií, ale najmä o zmene kvality života ľudí so závažným zdravotným postihnutím. Poznamenal tiež, že zistil veľký rozdiel medzi ich systémom a systémom na Slovensku najmä v tom, že pri návšteve zariadení v SR nenašiel rozdiel medzi veľkými a malými zariadeniami.

Za hlavnými dôvodmi procesu DI vidí troch hlavných aktérov, ktorými sú:

- profesionáli – dôležitosť odbornej úrovne, ktorí presadili, že v inštitúcií existuje bariéra pre individuálny rozvoj,
- rodičia a kritická verejnosť, ktorí spoločne poukázali na problém segregácie (táto myšlienka prišla z USA),
- politická sféra – zo začiatku prevažovala diskusia o nákladovosti pri umiestňovaní ľudí do iných systémov, ako do inštitúcií, problémy s bývaním a so zamestnanosťou a pod.

Implementácia procesu DI sa odohrávala na národnej, ale aj na miestnej úrovni. Uskutočnili sa významné legislatívne zmeny – prijal sa zákon o DI, novela zákona o sociálnych službách a zaviedol sa systém praktického plánovania a prevádzkovania služieb na miestnej úrovni (vzniklo verejné bývanie, úrady práce) a zmenili sa postoje rodičov a zamestnancov inštitúcií.

Výsledky procesu DI boli predovšetkým v zmene kvality života jednotlivcov, najmä v novom bývaní, v zamestnanosti, v zmene postojoch rodičov, v skutočnosti, že viac ľudí bolo presťahovaných z inštitúcií do komunitných služieb a dostali priestor na sebarealizáciu, dostali viac slobody. Zamestnanci nestratili prácu, len prešli do inej sféry.

V závere prezentácie poukázal na skutočnosť, že každý človek potrebuje mať súkromie, väčšie sebaurčenie, viac individuálnej slobody, integrácie, v ktorej je dôležité lojálne okolie a participácia všetkých aktérov procesu DI. Odpor verejnosti bol krátky a iste to napomohla aj mediálna podpora, ktorá je v takomto procese dôležitá. Je neustále potrebné zviditeľňovať ľudí, ktorí boli integrovaní, dôležité je vzdelávanie verejnosti a v neposlednom rade konkrétne prvky zmeny – poskytnutie bývania týmto ľuďom, komunitných služieb, zamestnania. Boli aj malé neúspechy, najmä zo začiatku, keď sa klienti cítili osamotení, ale postupne sa aj tento negatívny prvok vytratil, a to správnym nastavením komunitnej starostlivosti.

Náklady na proces DI sú určite dôležitým faktorom, ale v Nórsku sa vzhľadom na svoj platný sociálny systém problémom financií veľmi nezaoberali. Dôležité bolo, že veľa ľudí dostalo možnosť žiť v nezávislých podmienkach a slobodne. Nákladovosť tohto procesu je rôzna, podľa stupňa finančných možností krajín. Povedal, že väčšie inštitúcie sú ekonomicky efektívnejšie, ale kvalitou zaostávajú. Preto si za cieľ procesu Nórsko stanovilo kvalitu, a tá niečo stojí. Jeho slová: *Nie je jednoduché vám odporučiť, čo je možné použiť z našich skúseností. Naše krajiny majú veľmi odlišný systém v poskytovaní a financovaní služieb aj v ponímaní zmyslu inštitúcie a komunitných služieb. Ale jedno môžeme odporučiť, procesu sa netreba báť, skôr či neskôr sa skepsa, ktorá aj u vás vládne, zmení na podporu. Významné sú*

výstupy, teda, že viac ľudí dostane možnosť žiť kvalitnejší život a až druhoradou skutočnosťou sa stanú finančné náklady či hladisko, ktoré zmenu niečo stálo. Proces ukotviť v legislatívnej norme, pripraviť pravidlá komunitnej starostlivosti pre aktérov procesu (miestna úroveň samosprávy) a vytvoriť sociálne siete alternatívnych služieb na komunitnej úrovni.

Na konferencii dostali priestor aj prezentácie osobných príbehov a príkladov dobrej praxe, ktoré pripravila s klientmi Romanom a Angelikou riaditeľka DSS Slatinka v Lučenci Denisa Nincová. Prezentovali sa aj klienti komunitných služieb Denného centra Divadla z Pasáže, n. o., Lidka a Janko z DOM-u, n. o., v Banskej Bystrici. Klienti sa jasne vyjadrili, že sú spôsobilí žiť nezávislý život a účastníci konferencie ich povzbudili úprimným dlhým potleskom.

Koordinátorka projektu a moderátorka konferencie Oľga Reptová pred ukončením konferencie skonštatovala, že odznelo mnoho zaujímavých prezentácií o procese DI v SR aj v Nórsku a že tieto účastníkom pomôžu nájsť odpoveď na otázku o budúcnosti DI a vyzvala všetkých účastníkov k šíreniu informácií o procese DI.

ZÁVERY KONFERENCIE

Kľúč k úspechu DI

- 1. Zmena celospoločenského myslenia a hodnôt** (konferencie, motivácia dobrými príkladmi, účasť médií).
- 2. Široká spolupráca so spoločným cieľom** (monitoring pripravenosti, dotazníkový prieskum, zverejnený adresár).
- 3. Tlak a motivácia na posun procesu dopredu** (mapovanie stavu DI, podpora a zviditeľnenie úspešných projektov a príbehov).
- 4. Tvorba udržateľného modelu komunity** (návrh modelu a príručky pre zakladateľov komunit).

Ing. Oľga Reptová, MESA 10, koordinátorka projektu (Znenie príspevkov aj celej konferencie je vo zvukovej podobe na webovej stránke www.mesa10.org).